Öresundstullen avskaffades år 1857

Öresundstullen

Öresundstullen

Inledning och ursprung

Öresundstullen var en avgörande faktor i Nordens historia, införd av Erik av Pommern i slutet av 1420-talet. Denna tullavgift, som var riktad mot alla skepp som passerade genom Öresund, blev en betydande inkomstkälla för den danska kronan och en ständig tvistefråga i relationerna mellan Danmark och andra länder, inklusive Sverige.

Öresundstullens påverkan på handel och politik

Tullen hade stor inverkan på handeln i regionen och var en bidragande orsak till flera krig mellan Danmark och Sverige. Sverige lyckades vid flera tillfällen förhandla fram tullfrihet, vilket speglade maktförhållandena i Norden. Öresundstullens existens ledde även till strategiska projekt som byggandet av Göta kanal för att undvika tullavgifterna.

ÖRESUNDSTULLEN

Öresundstullens avskaffande

Öresundstullen, som hade varit en del av det nordiska handelslandskapet i över 400 år, avskaffades slutligen genom Öresundstraktaten 1857. Denna överenskommelse innebar att Danmark erhöll ekonomisk kompensation från flera länder för att upphöra med tulluttagningen, vilket markerade slutet på en era och inledningen till friare handel i regionen.

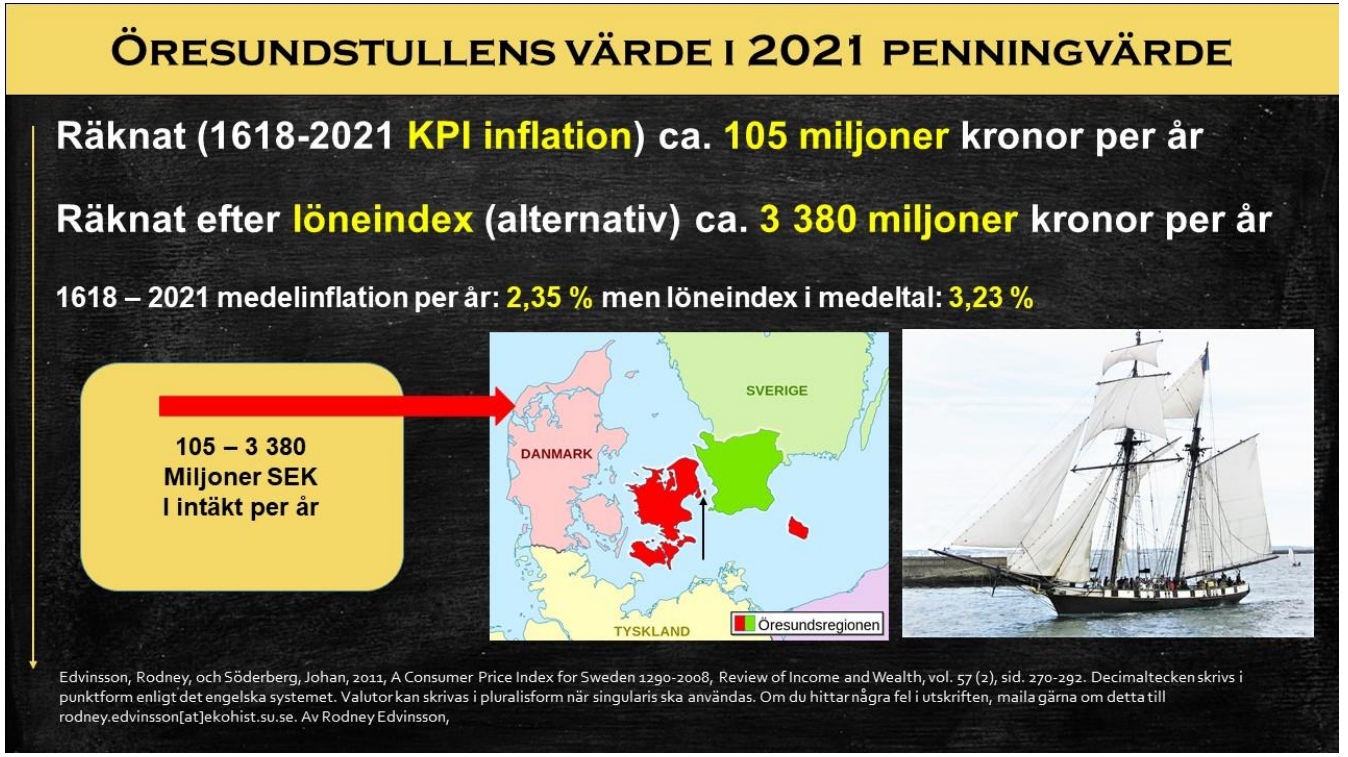

ÖRESUNDSTULLEN

ÖRESUNDSTULLENS VÄRDE I 2021 PENNINGVÄRDE

Räknat (1618-2021 **KPI inflation**) ca. **105 miljoner** kronor per år

Räknat efter **löneindex** (alternativ) ca. **3 380 miljoner** kronor per år

1618 – 2021 medelinflation per år: **2,35 %** men löneindex i medeltal: **3,23 %**

105 – 3 380
Miljoner SEK
I intäkt per år

Edvinsson, Rodney, och Söderberg, Johan, 2011, A Consumer Price Index for Sweden 1290-2008, Review of Income and Wealth, vol. 57 (2), sid. 270-292. Decimaltecken skrivs i punktform enligt det engelska systemet. Valutor kan skrivas i pluralisform när singularis ska användas. Om du hittar några fel i utskriften, maila gärna om detta till rodney.edvinsson[at]ekohist.su.se. Av Rodney Edvinsson,

Öresundstullen

Öresundstullen var en tullavgift för passage genom Öresund. Den upptogs av danska staten 1429-1857 och var från början främst riktad mot Hansan. För ändamålet anlades borgen Krogen i Helsingör, vilket senare ersattes av det nuvarande Kronborg. Från början togs samma tullavgift för alla fartyg, men senare kom tullen att bli en ren varutull, där fartygen fick betala tull i förhållande till hur mycket deras last var värd.

När tullen skapades 1429 ingick både Sverige och Danmark i Kalmarunionen, så Sverige var då automatiskt befriat från den. När unionen sedan upplöstes 1523 lyckades Gustav Vasa utverka, att Sverige skulle vara befriat från den även i fortsättningen. Detta lyckades man upprätthålla även under 1500- och 1600-talens fortsatta krig mellan länderna och särskilt sedan Skåne hade blivit svenskt 1658.

Öresundstullen **innebar en enorm intäkt för den danske kungen**. I början av 1600-talet inregistrerades cirka 5000 tullpliktiga skepp varje år i Helsingör. 1618 införde Kristian IV hårdare tullkontroll och intäkterna ökade genast till det dubbla, till cirka **200 000 riksdaler årligen.**

I den så kallade Öresundstraktaten avskaffades år 1857 tullavgiften genom att utländska stater köpte sig fria från avgiften genom att erlägga 30,5 miljoner danska riksmynt. Sveriges del var 1,28 miljoner som betalades av med 32 000 per halvår under 20 år.

200 000 är 105 – 3 380 miljoner SEK (2021)

Danska "Börsen"

ÖRESUNDSTULLEN

Händelse	Årtal	Beskrivning
Öresundstullens införande	**1429**	Erik av Pommern inför en tullavgift för alla skepp som passerar genom Öresund, riktad främst mot Hansan.
Freden i Brömsebro	**1645**	Sverige erhåller tullfrihet i Öresund, vilket bryter den danska dominansen i regionen.
Freden i Roskilde	**1658**	Sverige får Skåne och andra territorier, vilket ytterligare påverkar tullpolitiken.
Göta kanaler färdigställande	**1832**	Kanalen erbjuder en alternativ rutt för att undvika Öresundstullen.
Öresundstraktaten	**1857**	Öresundstullen avskaffas och Danmark kompenseras ekonomiskt av flera länder.

ÖRESUNDSTULLEN

Öresundstullen var en tullavgift för passage genom Öresund. Den upptogs av danska staten 1429-1857 och var från början främst riktad mot Hansan. För ändamålet anlades borgen Krogen i Helsingör, vilket senare ersattes av det nuvarande Kronborg. Från början togs samma tullavgift för alla fartyg, men senare kom tullen att bli en ren varutull, där fartygen fick betala tull i förhållande till hur mycket deras last var värd.

När tullen skapades 1429 ingick både Sverige och Danmark i Kalmarunionen, så Sverige var då automatiskt befriat från den. När unionen sedan upplöstes 1523 lyckades Gustav Vasa utverka, att Sverige skulle vara befriat från den även i fortsättningen. Detta lyckades man upprätthålla även under 1500- och 1600-talens fortsatta krig mellan länderna och särskilt sedan Skåne hade blivit svenskt 1658. I freden i Knäred 1613 befästes den svenska tullfriheten, men med vissa förbehåll, såsom att fartyg från de svenska Östersjöprovinserna inte var befriade från tull och inte heller utländska fartyg, som förde svenska varor.

Öresundstullen

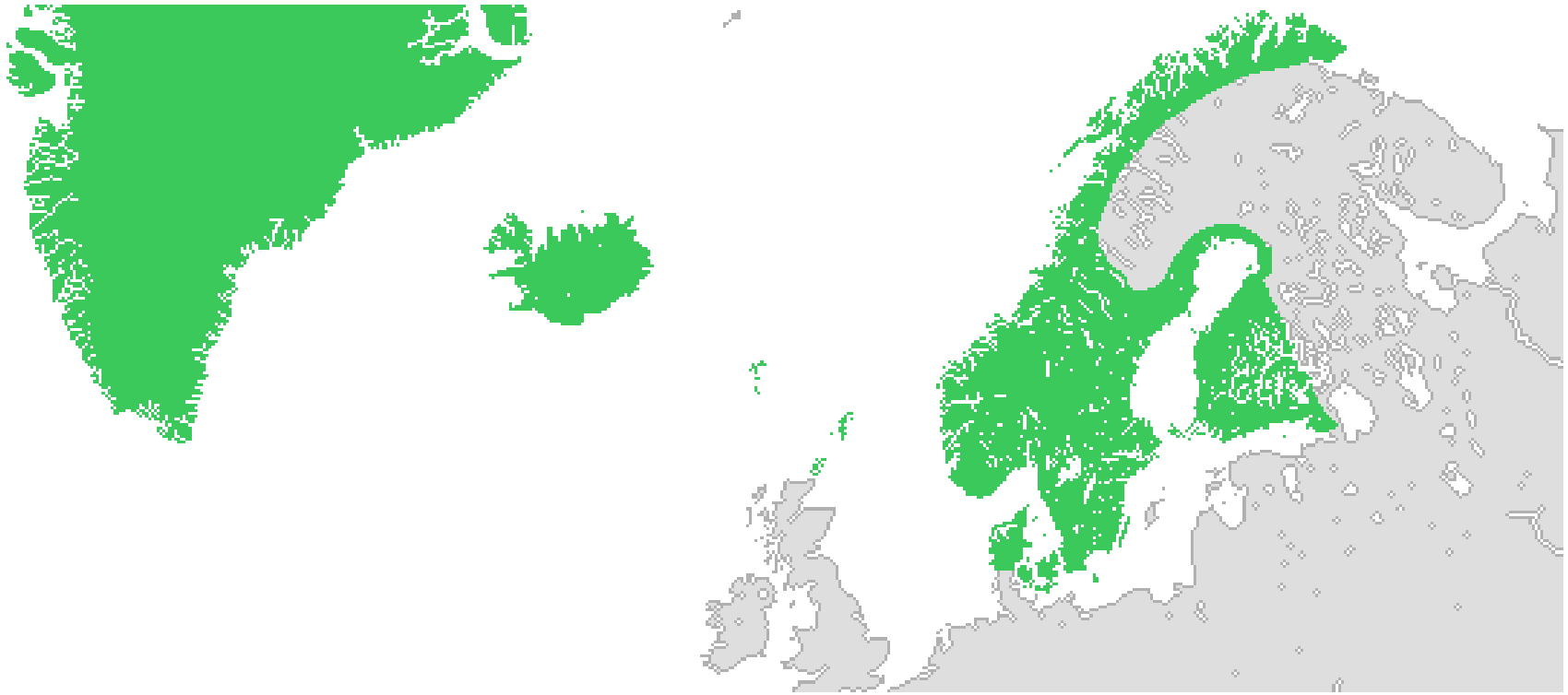

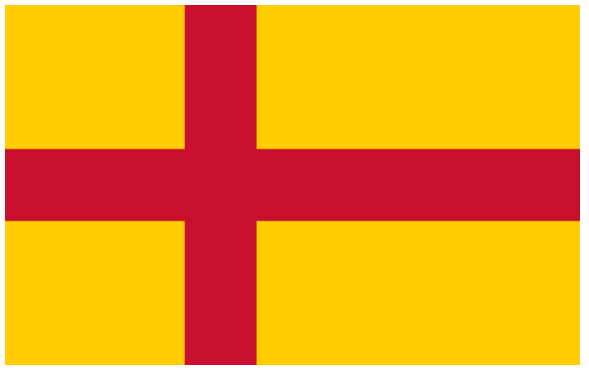

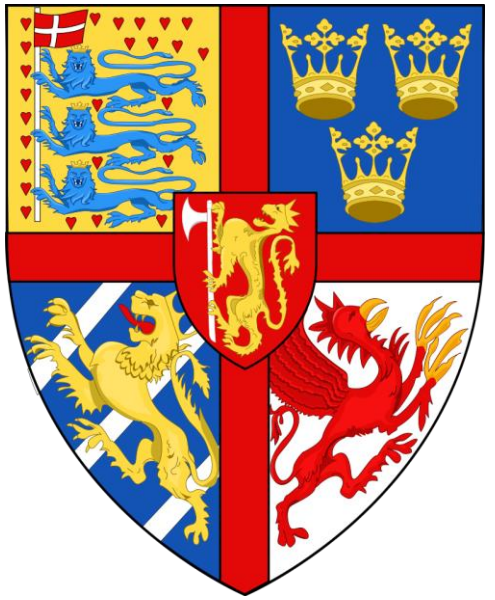

Kalmarunionen 1397. (Den nordiska bosättningen på Grönland bestod vid denna tid endast av några bosättningar vid sydspetsen.)

Öresundstullen

Öresundstullen innebar en enorm intäkt för den danske kungen. I början av 1600-talet inregistrerades cirka 5000 tullpliktiga skepp varje år i Helsingör. 1618 införde Kristian IV hårdare tullkontroll och intäkterna ökade genast till det dubbla, till cirka 200 000 riksdaler årligen. För denna tullavgift kunde kungen skapa sitt odödliga eftermäle i form av påkostade byggnadsverk som Rosenborgs slott, Fredriksborgs enorma palats, Börsen i Köpenhamn med sin egendomliga djurspira m m. Under slutet av sin levnad fick kungen allt större ekonomiska bekymmer. Ett resultat blev höjning av Öresundstullen. 1637 inbringade tullen 229 000 riksdaler, 1638 blev summan 482 000 riksdaler och ett år senare inkasserades det svindlande beloppet 616 000 riksdaler, detta trots att antalet skepp under dessa år minskat påtagligt.

Öresundstullen innebar en enorm intäkt för den danske kungen. I början av 1600-talet inregistrerades cirka 5000 tullpliktiga skepp varje år i Helsingör.

För denna tullavgift kunde kungen skapa sitt odödliga eftermäle i form av påkostade byggnadsverk som Rosenborgs slott, Fredriksborgs enorma palats, Börsen i Köpenhamn

Öresundstullen

ÖRESUNDSTULLEN

Kung Kristian IV:s tullhöjning blev en viktig orsak till Sveriges anfall på Danmark 1643. I freden i Brömsebro 1645 lyckades Sverige åter få fullständig tullfrihet. Samma år undertecknades fördraget i Kristianopel mellan Danmark-Norge och Sveriges allierade Nederländerna vilket innebar avsevärt lägre tullar för nederländsk trafik genom Öresund.

Nästa tur i frågan kom genom freden i Frederiksborg 1720, då den svenska tullfriheten upphörde, trots att ena sidan av Öresund var svenskt sedan ett halvsekel. Visserligen hade Sverige nu ordentligt med kust norr om sundet, så det gick att föra in varor utan att behöva ta dem den vägen, men kommunikationerna i landet var bristfälliga, varför en bättre lösning krävdes. Därför började man snart planera byggandet av Göta kanal, vilken byggdes i början av 1800-talet och stod färdig 1832.

I den så kallade Öresundstraktaten avskaffades år 1857 tullavgiften genom att utländska stater köpte sig fria från avgiften genom att erlägga 30,5 miljoner danska riksmynt. Sveriges del var 1,28 miljoner som betalades av med 32 000 per halvår under 20 år.

Öresundsfördraget: Avskaffandet av Sundtolden

Historien om Öresundstullen och dess avskaffande

Danmark hade förr rätten att ta upp tull från alla skepp som passerade Öresund ett sund som ligger mellan Danmark och Sverige i Södra delarna av Sverige gränsar Skåne till Danmark. År 1857 avskaffades tullen och det avtal med namn Öresundsfördraget.

Historien om Öresundstullen och dess avskaffande

Öresundstullen, som infördes av Erik av Pommern i slutet av 1420-talet, var en avgift som alla skepp som passerade genom Öresund var tvungna att betala till den danske kungen. Denna tull varade i över 400 år och var en betydande inkomstkälla för Danmark, men också en ständig källa till internationella tvister och konflikter.

Trycket på Danmark ökade

Under 1800-talet ökade det internationella trycket på Danmark att avskaffa Öresundstullen. Protester från sjöfartsnationer, särskilt från USA som hotade att upphäva sitt handelsavtal och till och med använda militärt skydd för sina skepp, tvingade Danmark att omvärdera sin position.

Från och med den 1 april 1857 avskaffade Öresundsfördraget uppbörden av transitavgiften som måste betalas av fartyg som seglade genom Öresund. Sundtolden infördes omkring 1429 och vid flera tillfällen protesterades mot tullbetalningen som gav de danska kungarna stora intäkter. Kritiken kulminerade när USA 1854 förklarade att man året därpå skulle säga upp sitt handels- och sjöfartsavtal med Danmark och krävde ett totalt avskaffande av Sundtolden, vilket medförde ökade kostnader och förseningar för sjöfarten.

Danmark bjöd därefter in sjöfartsnationerna, med Storbritannien och Ryssland i spetsen, till en konferens i Köpenhamn, där parterna i Öresundsfördraget den 14 mars 1857 enades om att avskaffa Sundtolden. Enligt bestämmelserna i fördraget fick Danmark en mycket stor kompensation med en ersättningssumma en gång för alla, i utbyte mot att Danmark avsade sig årliga tullintäkter i Öresund på 2,25 miljoner danska kronor.

I gengäld åtog sig landet att underhålla fyrar, vattenmarkeringar och lotstjänster i de danska sunden. Ersättningsbeloppet användes i första hand för att reglera statens samtliga utlandsskulder.
Sedan Öresundstullen infördes i ca. 1429 hade det vid flera tillfällen förekommit protester från de utländska sjömakterna som fick betala tullavgifter i Helsingör när de seglade genom Öresund. Danmark hade lyckats dämpa kritiken genom att antingen bevilja särskilda förmåner till den protesterande nationen eller genom att sänka tullarna för alla, men från omkring 1850 gick inte längre denna passiva politik.

De främmande sjömakterna protesterade nu inte bara mot betalningen av tullen, utan också mot de långa väntetiderna i samband med tullexpeditionen i Helsingör. Väntetiden var inte minst ett missnöje för ångfartygen som – till skillnad från segelfartygen – seglade enligt en strikt seglingsplan.
Protesterna kulminerade när det nyligen självmedvetna USA förklarade att de från 1855 inte längre skulle betala Sundtolden, som de kallade "en påtvingad hyllning av orättvist och helt barbariskt slag".
Det gick till och med rykten om att amerikanerna vid behov skulle låta krigsfartyg konvojera sina handelsfartyg genom Öresund och eventuellt ockupera Danska Västindien.
Mot bakgrund av det starka internationella trycket tvingades den danska regeringen ändra kurs och satsade nu på att få största möjliga ersättare som betalning för att avskaffa Öresundsstullen.

Danmark bjöd därför in Storbritannien, Ryssland, Preussen, Sverige och 12 andra sjöfartsnationer till en konferens i Köpenhamn 1856. Direktör C.A. Bluhme (1794-1866) från Øresundstullkammaren ledde förhandlingarna och som den expert och smidiga handlare han var lyckades han få de utländska handlarna att lova att betala Danmark ett imponerande stort engångsbelopp på 30,5 miljoner reigsdaler. Det motsvarade 14 års inkomster från Sundtolden, som då utgjorde mer än 10 % av de totala årliga statliga inkomsterna.

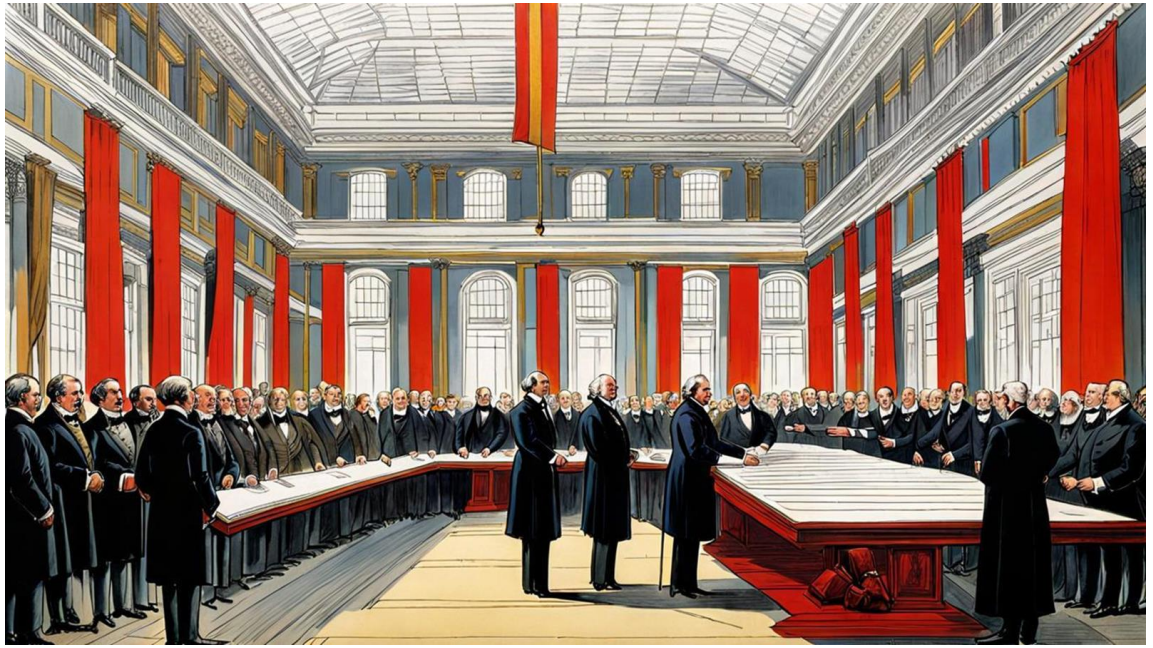

En fördelningsnyckel bestämde att sjöfartsnationer skulle betala enligt en kombination av passerade fartyg och värdet på den fraktade lasten. Sålunda fick Storbritannien betala 29 %, Ryssland 28, Preussen 13 och Sverige 5 %, medan övriga länder fick stå för den sista fjärdedelen av summan. Det slutade med att USA stod för 2% av summan, av principiella skäl dock inte som en ersättningsutbetalning, vilket amerikanerna inte ansåg att Danmark hade rätt till, utan som en enkel ersättning för kostnaderna för bränder. Fördraget undertecknades av förhandlarna den 14 mars 1857 och trädde i kraft bara några veckor senare. Den 31 mars 1857 var den allra sista dagen som Öresundstullen togs ut. För att underlätta villkoren för internationell handel och sjöfart ville parterna avskaffa Öresundstullen (ingressen), vilket Danmark åtog sig. Vidare lovade Danmark att fortsätta tillhandahålla fyrar och andra vattenmarkeringar i de danska sunden och för en effektiv lotstjänst, som ingen ska tvingas använda. De 16 olika nationernas ratificeringar skedde imponerande snabbt. Drottning Victoria (1819-1901) undertecknade alltså den brittiska kopian av fördraget redan den 23 mars 1857 på Buckingham Palace. De överenskomna betalningarna började falla i takt, bara Brasilien fick aldrig betalt den relativt blygsamma summan de lovade.

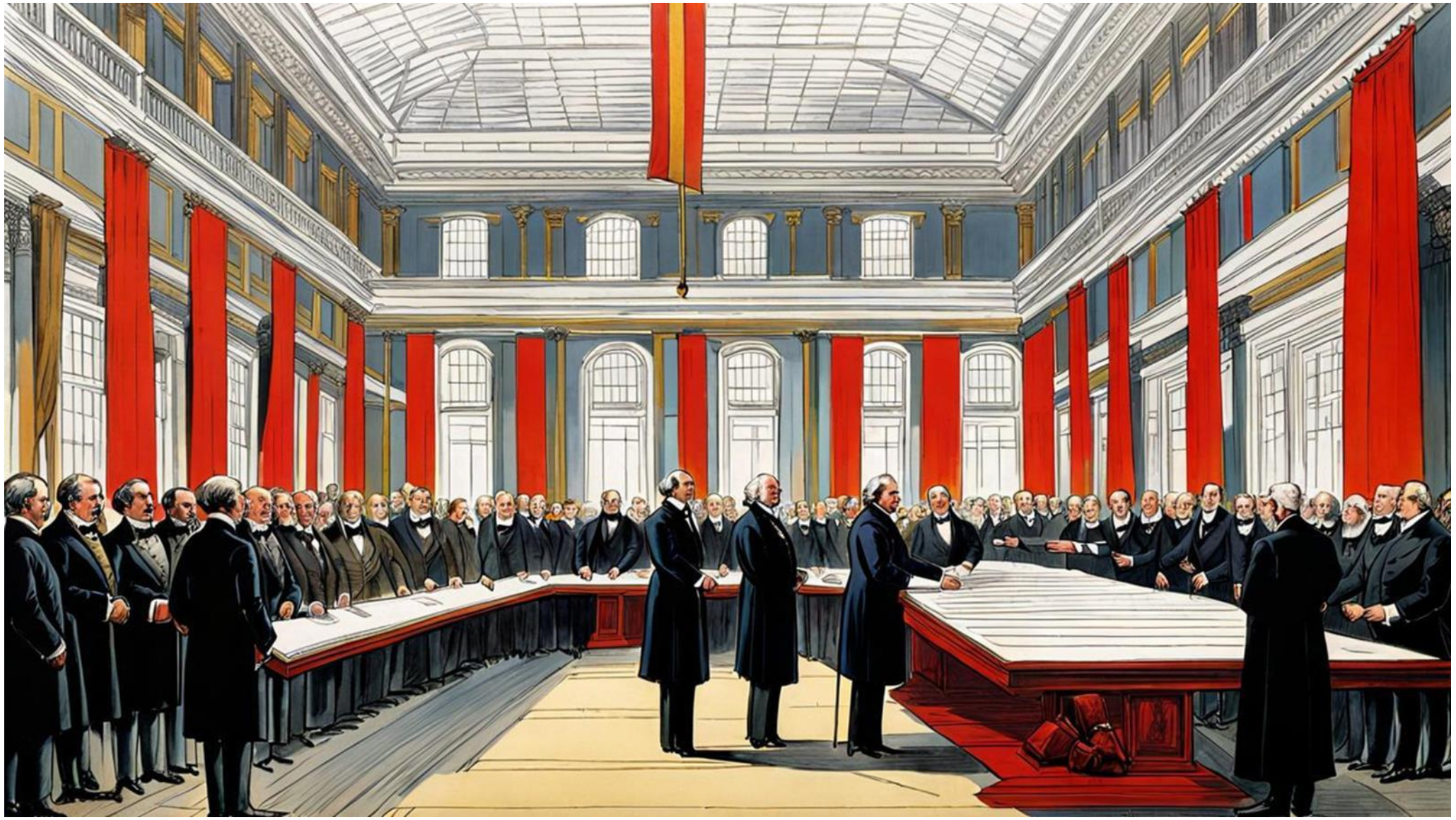

Förhandlingar ledde till Öresundsfördraget, undertecknat den 14 mars 1857, där Danmark gick med på att avskaffa tullen i utbyte mot en engångssumma som kompensation. Denna summa motsvarade 14 års inkomster från tullen och användes för att reglera Danmarks utlandsskulder.

Öresundstullen upphörde officiellt den 1 april 1857, vilket markerade slutet på en era och inledningen till en ny period av friare internationell handel och sjöfart i regionen.

REFERERAS TILL I DENNA BERÄTTELSE

Kopiera alla
"Öresundstullen." Historiehuset, https://www.historiehuset.se/blog/oresundstullen . Åtkomst 21 februari 2024 .

"Öresundstullen." Svenska Fyrsällskapet, https://fyr.org/wiki/index.php/%C3%96resundstullen . Åtkomst 21 februari 2024 .

Aarhus Universitet Danmarks historia Internetsida.